

УДК 37.013.42:364

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/27.203727>**Тетяна ЛЯХ,***orcid.org/0000-0002-8807-0497**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи**Київського університету імені Бориса Грінченка**(Київ, Україна) t.liakh@kubg.edu.ua***Тетяна СПІРИНА,***orcid.org/0000-0003-0287-7343**кандидат педагогічних наук,**доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи**Київського університету імені Бориса Грінченка**(Київ, Україна) t.spirina@kubg.edu.ua***Валерія РОГОЖИНСЬКА,***orcid.org/0000-0003-1326-4913**студент I курсу**Інституту людини**Київського університету імені Бориса Грінченка**(Київ, Україна) vyrohozhyńska.il19@kubg.edu.ua*

ПРИНЦИПИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Питання розвитку соціальної роботи, запровадження оптимальних моделей її організації у громаді набувають за сучасних умов особливого значення. Ключовим завданням соціальної роботи залишається пошук шляхів інтеграції та взаємодії всіх соціальних інституцій у забезпеченні добробуту, благополуччя, безпеки та стабільності сімей із дітьми.

Для забезпечення партнерства і взаємодії фахівців соціальної сфери, узгодження дій усіх надавачів послуг та ефективного використання ресурсів створюється міждисциплінарна команда. Члени команди на регулярних зустрічах узгоджують питання ведення конкретного випадку: порядок взаємодії, єдиний план втручання, всі етапи ведення випадку, умови надання інтегрованих послуг, що дозволяє уникнути дублювання послуг.

Соціальний працівник має бути готовий до організації та здійснення соціальної роботи із вразливими сім'ями з дітьми, володіти навичками діяльності в команді; враховувати умови соціального середовища, у якому здійснюється професійна діяльність. Автори наголошують, що нині актуалізується питання готовності фахівців до міждисциплінарної взаємодії у вирішенні пріоритетних соціальних питань, надання інтегрованих соціальних послуг дітям і сім'ям, які опинилися у складних життєвих обставинах, стали жертвами насилля, перебувають у ситуаціях, що потребують кризового втручання.

Ступінь участі отримувача соціальних послуг у процедурі ведення випадку залежить від складності виявлених обставин, проте має передбачати поступове зростання ролі та відповідальності отримувача та його найближчого оточення в діях і заходах щодо подолання складних життєвих обставин. Спільне планування дій з отримувачем соціальних послуг є одним із основних принципів у соціальній роботі. У статті автори обґрунтовують необхідність дотримання принципів міждисциплінарної взаємодії у професійній діяльності соціальних працівників.

Ключові слова: *ведення випадку, взаємодія, інтегровані соціальні послуги, міждисциплінарна взаємодія, міждисциплінарна команда, професійна підготовка, соціальна робота, фахівець.*

Tetiana LIAKH,*orcid.org/0000-0002-8807-0497**Candidate of Pedagogical Sciences,**Associate Professor of Social Pedagogy and Social Work**Borys Grinchenko Kyiv University**(Kyiv, Ukraine) t.liakh@kubg.edu.ua*

Tetiana SPIRINA,
orcid.org/0000-0003-0287-7343
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor of Social Pedagogy and Social Work
Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) t.spirina@kubg.edu.ua

Valeriia ROHOZHYNKA,
orcid.org/0000-0003-1326-4913
1st year Student
Human Institute
of Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine) vyrohozhynska.il19@kubg.edu.ua

PRINCIPLES OF INTERDISCIPLINARY INTERACTION IN SOCIAL WORK

Issues of social work development, introduction of optimal models of its organization in the community are of particular importance in modern conditions. The key task of social work is to find ways to integrate and interact with all social institutions in ensuring the well-being, well-being, safety and stability of families with children.

An interdisciplinary team is being created to ensure the partnership and interaction of social service professionals, coordinate the actions of all service providers and use resources effectively. At regular meetings, team members agree on the issue of case management: the order of interaction, the single intervention plan, all stages of case management, and the terms of provision of integrated services, which avoids duplication of services.

The social worker must be ready to organize and carry out social work with vulnerable families with children, have teamwork skills; to take into account the conditions of the social environment in which the professional activity is carried out. The authors emphasize that the issue of specialists' readiness for multidisciplinary engagement in addressing priority social issues, providing integrated social services to children and families who have been victims of violence, are in need of crisis and are in urgent need is being updated.

The degree of involvement of the recipient of social services in the case management process depends on the complexity of the circumstances identified, but it should provide for a gradual increase in the role and responsibility of the recipient and his immediate surroundings in actions and measures to overcome difficult life circumstances. Joint planning with the recipient of social services is one of the basic principles in social work. In the article the authors substantiate the necessity to observe the principles of interdisciplinary interaction in the professional activity of social workers.

Key words: case management, interaction, integrated social services, interdisciplinary interaction, interdisciplinary team, professional training, social work, specialist.

Постановка проблеми. Для сучасного українського суспільства характерні економічні, соціокультурні перетворення, реформування соціальної сфери, оновлення освітньої парадигми, що, у свою чергу, ставить принципово нові вимоги до професійної підготовки фахівців соціальної сфери, зокрема соціальних працівників. Майбутній соціальний працівник має бути готовий до організації та здійснення соціальної роботи із вразливими сім'ями з дітьми, володіти навичками самостійної роботи із професійного самовдосконалення й діяльності в команді; враховувати умови соціального середовища, у якому здійснюється професійна діяльність. У зв'язку з цим актуалізується питання готовності соціальних працівників до міждисциплінарної взаємодії у вирішенні пріоритетних соціальних питань, надання інтегрованих соціальних послуг дітям і сім'ям, котрі опинилися у складних життєвих обставинах, стали жертвами насилля, перебувають у ситуаціях, що потребують кризового втручання. Така підтримка може здій-

снюватися у формі соціального захисту, соціального супроводу, консультування і спрямовуватися на створення безпечного соціального середовища для навчання та розвитку особистості, підвищення його виховного потенціалу, гармонізацію міжособистісних відносин тощо.

Аналіз досліджень. Питанням професійної підготовки соціальних працівників присвячені наукові дослідження О. Безпалько, Р. Вайноли, Є. Дурманенко, Л. Завацької, І. Звереві, А. Капської, В. Петровича, Ж. Петрочко. Окремі аспекти професійної готовності соціальних працівників до взаємодії з девіантними підлітками вивчали М. Малькова, Т. Мартинюк; до організації волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах закладу вищої освіти – З. Бондаренко, Н. Корпач.

Аналізу діяльності команд, у т. ч. міждисциплінарних, присвячені праці М. Белбіна, Л. Богданова, Н. Гришиної, Д. Катценбаха, Ф. Удалова. Питання стратегій міждисциплінарної взаємодії

вивчає Дж. Клейн. Значний вклад у дослідження проблеми взаємодії внесли психологи А. Адлер, Б. Ананьєв, А. Бандура, Ч. Кулі, А. Маслоу, Дж. Мід, К. Роджерс, С. Рубінштейн.

Механізм встановлення міждисциплінарних зв'язків і їх роль у формуванні цілісної моделі професійної діяльності фахівців на засадах використання інноваційних технологій вивчає А. Лісневська; на важливості урахування міждисциплінарного підходу для підвищення рівня професійної компетентності майбутніх міжнародників наголошує В. Третько; роль міжпредметних зв'язків у системі професіоналізації майбутніх офіцерів-прикордонників досліджує Ю. Кузь. Питання міждисциплінарності та її роль у формуванні креативної особистості вивчають британські вчені Catherine Lyall, Ann Bruce, Joyce Tait.

Проте на сучасному етапі розвитку соціальної роботи недостатньо досліджень, які б розкривали специфіку підготовки соціального працівника до співпраці суб'єктів соціальної роботи, до роботи у міждисциплінарній команді, оскільки саме така організація передбачає чіткий розподіл ролей, взаємодію різних структур, залучених до процесу.

Мета статті полягає в обґрунтуванні принципів міждисциплінарної взаємодії соціальних працівників у професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. В умовах трансформації суспільства, соціальних змін в інституті сім'ї, ускладнення виконання нею виховних функцій, розвитку альтернативних форм сімейного виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, важливими є принципи функціонування сучасної моделі соціальної роботи у громаді, а саме: сімейно орієнтований підхід, партнерство, інтеграція та взаємодія, командна робота; координація та професійна відповідальність; максимальна спрямованість на розвиток сильних сторін і позитивних ресурсів отримувачів послуг, сімей із дітьми.

Однією з технологій сучасної соціальної роботи є міждисциплінарне ведення випадку як комплекс заходів, які проводяться у тісній взаємодії єдиною командою фахівців для досягнення спільної мети щодо поліпшення якості життя клієнта, захисту його інтересів і прав. Ведення випадку передбачає динамічну, чітко скоординовану, цілеспрямовану професійну діяльність; включає комплекс послуг, спрямованих на задоволення потреб клієнта у підтримці, допомозі й супроводі; включає оцінку ситуації та потреб клієнта, визначення цілей і планування заходів задля їх досягнення, моніторинг та оцінювання результатів роботи команди (Гусак, 2015).

Варто зазначити, що міждисциплінарне ведення випадку командою фахівців апробовано в міжнародній практиці й визнано ефективним, дієвим та економічно виправданим у роботі з найуразливішими соціальними групами клієнтів. Саме тому головною умовою надання якісних послуг групам ризику є організація міждисциплінарної взаємодії фахівців у соціальній сфері.

Члени міждисциплінарної команди відповідно до кваліфікації й у межах повноважень і обов'язків, визначених нормативно-правовими актами та посадовими інструкціями, беруть участь у плануванні та наданні необхідних послуг; сприяють залученню можливих ресурсів від організації, установи, яку вони представляють, інформують відповідального за ведення випадку про виконання плану чи потребу його корегування. Міждисциплінарна команда характеризується визначеним порядком взаємодії та побудовою згоди. Клієнти, члени сім'ї зустрічаються з усією командою або ж із окремим її представником.

Наявність різноманітних фахівців дозволяє виробити максимально точну експертну оцінку ситуації клієнта, запропонувати великий вибір послуг і успішно долати виникаючі міжвідомчі бар'єри. Команда, застосовуючи інтерактивний підхід, для надання інтегрованих соціальних послуг клієнту може вступати у взаємодію з іншими службами або передавати їм роль лідера в наданні цільових послуг.

Як зазначають І. Іванова, Л. Тюптя, Я. Юрків, команді властиві чітке усвідомлення завдань і узгодження цілей, що є запорукою успіху її роботи; функціонування за основними законами групи; цілеспрямований добір людей; інтелектуальна, організаційна і функціональна мобільність, здатність адекватно реагувати на зміну загальних організаційних завдань. Важлива роль у команді належить соціальному працівнику, який координує роботу учасників щодо вирішення актуальних завдань і досягнення мети, дбає про конструктивну взаємодію всередині команди та із зовнішнім середовищем (Іванова, Тюптя, 2010; Юрків, 2013).

Міждисциплінарна команда – це сукупність незалежних експертів із різних сфер трудової діяльності, робота яких керується окремим планом розвитку і визначенням напрямів роботи (Іванова, Тюптя, 2010). У свою чергу, Я. Юрків наголошує, що в міждисциплінарній команді незалежні експерти працюють над окремими планами роботи й окремими завданнями й у них ще є окремі обов'язки та функції (Юрків, 2013). Тому особливостями міждисциплінарного ведення випадку є пріоритет інтересів і потреб клієнта над

інтересами фахівця; активне мотивування клієнта на зміну поведінки та «формування запиту» на отримання допомоги; комплексний підхід до випадку; координація роботи представників різних галузей. На регулярних зустрічах незалежні експерти проводять оцінювання виконаної роботи, визначають пакет послуг, які рекомендують конкретному клієнту.

Незважаючи на певні особливості, міждисциплінарні команди створюються і будують свою роботу за принципами: членства (членом групи вважається професіонал, незалежно від того, чи є робота в команді його основною діяльністю); інтеграції (групу складають представники різних професій, чії знання і професійний досвід покликані допомогти в досягненні єдиної мети); колективної відповідальності (кожен учасник роботи групи професійно і юридично відповідальний за власні та групові рішення).

Аналіз навчального плану та робочих програм Київського університету імені Бориса Грінченка спеціальності 231 «Соціальна робота» другого магістерського рівня засвідчив, що такими навчальними дисциплінами, як «Соціально-педагогічна робота із вразливими сім'ями та дітьми», «Практикум із організації системи соціальної підтримки населення в ОТГ», «Методика організації діяльності міждисциплінарної команди» передбачено ознайомлення магістрів із сутністю та моделями соціальної інтегративної допомоги клієнтам; з організацією роботи в міждисциплінарній команді; принципами роботи й ознаками міждисциплінарної команди тощо. Головними завданнями вивчення курсу є формування у майбутніх соціальних працівників знань, умінь і навичок роботи в міждисциплінарній команді; налагодження стабільних ділових контактів із фахівцями установ соціальної сфери, з представниками державних і недержавних структур.

У ході роботи з різними групами ризику кожна команда обирає для себе свій тип взаємодії: мультидисциплінарну, трансдисциплінарну, міждисциплінарну (Зверева, 2012).

Мультидисциплінарна модель передбачає ведення випадку командою різних спеціалістів із різних галузей знань, які працюють за окремими планами роботи та завданнями, але з узгодженим на спільних зустрічах і засіданнях пакетом послуг.

Трансдисциплінарна модель передбачає прямий зв'язок із клієнтом лише одного із членів

команди спеціалістів – він виконує місію посередника між клієнтом та іншими фахівцями.

Міждисциплінарна модель передбачає інтеграцію зусиль усіх фахівців у створенні скоординованого пакету послуг, єдиний план втручання, дотримання єдиних вимог до умов надання послуг, дотримання всіх етапів ведення випадку та їх послідовності (Зверева, 2012). Міждисциплінарна модель дозволяє запобігти дублюванню послуг, непослідовності чи фрагментарності їх надання.

Міждисциплінарна взаємодія дає змогу забезпечувати доступ до допомоги найуразливішим соціальним групам клієнтів і організувати ефективно та злагоджене надання такої допомоги на рівні як окремих організацій, так і цілих систем. Міждисциплінарна команда фахівців із різних галузей освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та соціального обслуговування населення відповідно до узгодженого і скоординованого плану роботи виконують певні завдання, спрямовані на надання соціальних послуг клієнту, подолання його складних життєвих обставин.

Основні методологічні засади функціонування такої команди - професіоналізм, інтеграція, колективна відповідальність (Зверева, 2012).

Висновки. Склад і можливості міждисциплінарної команди зумовлюють обрання стратегії втручання у ситуацію клієнта: термінового втручання, паралельних дій, спільних дій, стратегії обстеження, розподілу й аналізу.

Принципами міждисциплінарної взаємодії групи фахівців соціальної сфери є: професіоналізм і висока кваліфікація членів міждисциплінарної команди; пріоритет інтересів клієнта і добровільність користування послугами; активна участь клієнта у веденні випадку, розвиток його власного потенціалу; ефективний обмін інформацією за випадком; конфіденційність інформації про клієнта; послідовність і поетапність надання допомоги; індивідуальна відповідальність фахівця за ведення випадку; повноцінне використання спільних ресурсів і мінімізація витрат; постійна оцінка якості й ефективності міждисциплінарної допомоги; оптимізація навантаження на членів команди (Белякова та ін., 2010). Важливо, щоб усі зацікавлені сторони чітко розуміли потребу в систематичності процесу змін і не піддавалися бажанню діяти швидко і всупереч планам у відповідь на зовнішню критику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гусак Н. Кейс-менеджмент внутрішньо-переміщених осіб. Методичні рекомендації. Київ, 2015. 62 с.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. 536 с.

3. Посібник з методики міждисциплінарного ведення випадку при роботі з безпритульними, бездоглядними неповнолітніми дітьми / авт. кол. : Белякова А. В., Боголюбова О. М., Воробйовський О. А. та ін. Київ : ТОВ «Стар-98», 2010. 68 с.
4. Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота (теорія і практика) : навчальний посібник. для студ. вищ. навч. Закладів. Київ : ВМУРОЛ «Україна», 2010. 408 с.
5. Юрків Я. І. Мультидисциплінарна команда як форма соціально-педагогічної роботи з розумово відсталими дітьми та їхніми сім'ями. *Наук. вісник ужгородського нац. ун-ту*. 2013. Вип. 21. С. 218.

REFERENCES

1. Husak N. Keis-menedzhment vnutrishno-peremishchenykh osib [Case management of internally displaced persons]. *Metodychni rekomendatsii*. Kyiv, 2015. 62 p. [in Ukraine]
2. Entsyklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery [Encyclopedia for social professionals]/ za zah. red. prof. I. D. Zvierievoi. Kyiv, Simferopol : Universum, 2012. 536 p. [in Ukraine]
3. Posibnyk z metodyky mizhdystyplinarnoho vedennia wypadku pry roboti z bezprytulnymy, bezdohliadnymy nepovnolitnimy ditmy [Handbook on the Interdisciplinary Case Management Method for Working with Homeless, Homeless Minors] / avt. kol. : Bieliakova A. V., Boholiubova O. M., Vorobiovskiy O. A. ta in. Kyiv : TOV "Star-98", 2010. 68 p. [in Ukraine]
4. Tiuptya L. T., Ivanova I. B. Sotsialna robota (teoriia i praktyka) : navchalnyi posibnyk [Social work (theory and practice)]. Kyiv: VMUROL "Ukraine", 2010. 408 p. [in Ukraine]
5. Iurkiv Ya. I. Mulytdystyplinarna komanda yak forma sotsialno-pedahohichnoi roboty z rozumovo vidstalymy ditmy ta yikhnyimi simiamy [Multidisciplinary team as a form of social-pedagogical work with mentally handicapped children and their families]. *Nauk. visnyk uzhhorodskoho nats. un-tu*. 2013. Vyp. 21. P. 218. [in Ukraine]